

Pirkanmaan talous

TOIMIALOJEN NYKYTILA JA NÄKYMÄT

2010

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

TREDEA

Tampereen
KAUPPAKAMARI

Sisältö

- 2** Kasvun merkkejä näkyvissä
- 5** Teollisuuden luottamus Pirkanmaalla säilynyt
- 6** Työmarkkinatilanne Pirkanmaalla
- 7** Tutkimus- ja tuotekehitystoiminta
- 8** Teknologiateollisuus
- 9** Metsäteollisuus
- 10** Kemikaalien, kumi- ja muovituotteiden valmistus
- 11** Rakentaminen
- 12** Kauppa
- 13** Muut palvelut
- 14** Elintarviketeollisuus Tevanake
- 15** Informaatio ja viestintä Kuljetus ja varastointi
- 16** Majoitus- ja ravitsemisala Hyvinvointipalvelut
- 17** Pirkanmaan menestystekijät
- 18** Kuntatalous
Elämystaloudessa suuria odotuksia

www.pirkanmaantalous.fi

TOIMIALALUOKITUS TOL 2008

Katsauksen liikevaihto-, vienti- ja palkkasummatiedot perustuvat Tilastokeskuksen Asiakaskohdattaisen Suhdannepalvelun toimittamiin tietoihin. Pääasiallisena lähteenä käytetään Verohallinnon maksuvalvonta -aineistoa, joka kattaa kaikki alvelvolliset yritykset ja säännöllisesti palkkaa maksavat työnantajat. Laskenta tehdään toimipaikkatasolla.

Katsauksen uusimmat tiedot ovat vuoden 2010 maaliskuulta (liikevaihto ja vienti) ja palkkasumman osalta huhtikuulta 2010.

Toimialat perustuvat vuoden 2009 alusta käyttöön otettuun Toimialaluokitus 2008:een (TOL 2008). Katsauksen liikevaihto-, vienti- ja palkkasummatiedot on päivitetty TOL 2008 mukaisiksi vuodesta 2000.

Vuosi 2009 Pirkanmaan taloudessa ennätysraskas

Kasvun merkkejä näkyvissä

Suomen elinkeinoelämän suhdannekuva kirkastuu.

Tuotanto on kasvu-uralla ja lähitulevaisuuden näkymät ovat melko myönteiset. Maltillisen kasvun ennustetaan jatkuvan. Globaali taantuma toi rakennemuutoksen myös Pirkanmaan arkeen. Kysyntäkäyrät jyrkkään laskuun painanut taantuma näyttäisi nyt hellittäneen, ja vientivetoinen Pirkanmaan teollisuus näyttäisi pääsevän mukaan maailmantalouden varovaiseen kasvuun.

Teollisuudessa kysyntä on kasvanut vuoden 2010 aikana ja kasvu luo myönteiset elinkeinoelämän lähitulevaisuuden näkymät. Vuoden 2010 alussa myös viennissä on näkynyt piristymisen merkkejä. Vuonna 2009 kaikkien toimialojen liikevaihto supistui Pirkanmaalla lähes 19 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Koko maan tasolla laskua oli 16 prosenttia.

Vuonna 2009 teollisuuden liikevaihto pieneni Pirkanmaalla lähes 32 prosenttia eli noin 4,2 miljardia euroa. Teknologiateollisuudessa liikevaihto väheni jopa 40 prosenttia verrattuna poikkeuksellisen vahvan kasvun vuoteen 2008. Liikevaihdon kehitys oli alavireistä lähes kaikilla toimialoilla vuoden 2009 aikana. Vuonna 2010 liikevaihdon lasku pysähtyi monilla aloilla. Metsäteollisuus elpyi vuoden alkupuolella eniten, läpystä vuoden 2009 vastaavaan ajankohtaan kertyi runsaat 6 prosenttia. Palvelualoista nopeimmin on toipunut vähittäiskauppa, jossa nousua syntyi alkuvuodesta yli 3 prosenttia. Verkkaisinta kehitys oli yhä metalliteollisuudessa, jossa liikevaihto laski vielä liki 4 prosenttia vuotta aiemmasta. Yhteensä kaikkien toimialojen liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla alkuvuodesta 2010 puoli prosenttia, kun koko maan tasolla päästiin noin 4 prosentin kasvuun.

VAHVAA PANOSTUSTA TULEVAISUUTEEN

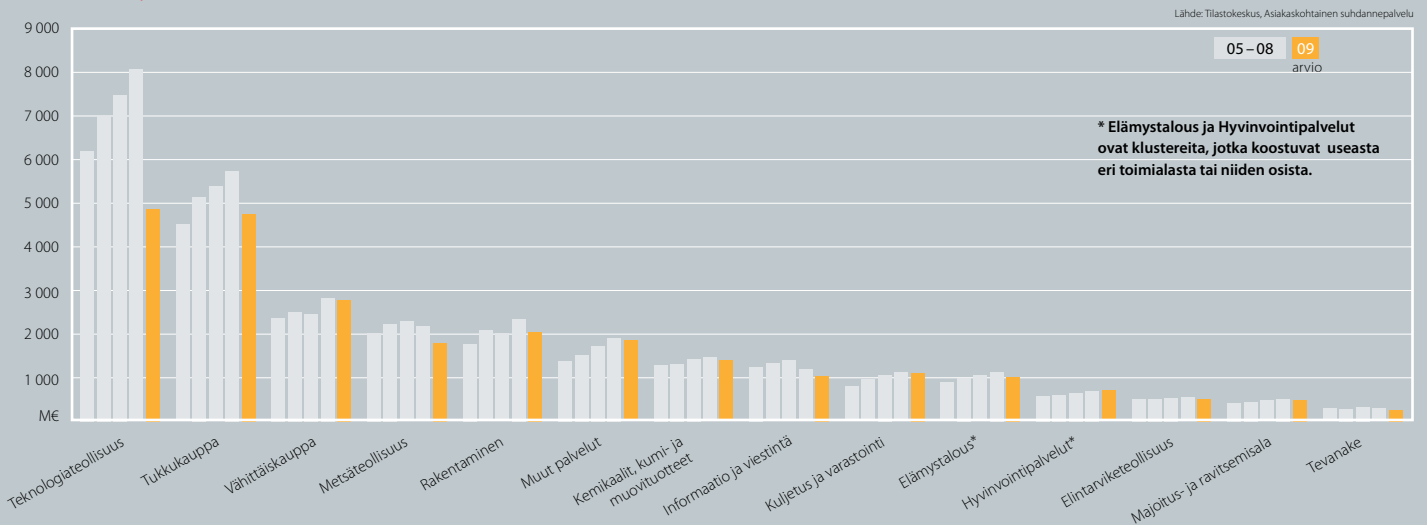
Yritysten tulevaisuuteen panostaminen heijastuu T&K-toiminnan lisääntymisenä. Positiivisia kehityssuuntia on nähtävillä: uusien yritysten määrä (2 713) väheni vuonna 2009 jonkin verran edellisvuodesta, mutta starttirahan avulla perustettujen yritysten määrä nousi ennätyskorkeaksi. Kaupan alalla on edelleen aktiivisuutta ja investointeja; teollisuusyritysten kilpailukykyä on kohennettu toimintaa uudistavilla hankkeilla ja vahvoja tulevaisuuden aloja nähdään etenkin huipputeknologiassa. Uusia konsepteja ja innovaatioyhteisöjä on syntynyt.

Erityisen tärkeää kasvun vahvistamiselle on yritysten kustannuskilpailukykyvyydestä huolehtiminen. Tämä edellyttää tuottavuuden jatkuvaa kohentamista ja sitä, että työmarkkinoilla keskitytään osaamisen vahvistamiseen.

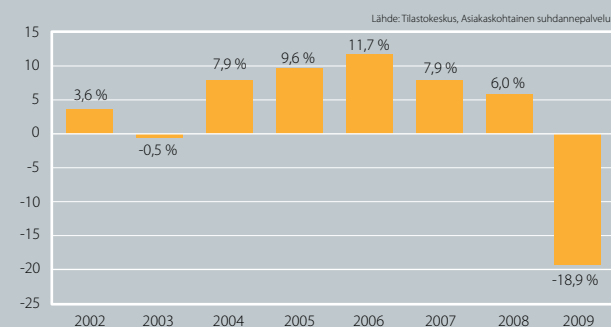
	2009	2008
LIKEVAIHTO Kaikki toimialat 2009 arvio	24 706 M€	30 447 M€
Liikevaihdon muutos	-18,8 %	+ 6,0 %
LIKEVAIHTO Teollisuus 2009 arvio	9 154 M€	13 360 M€
Teollisuuden liikevaihdon muutos	-31 %	+ 3,9 %
VIENTI Teollisuus	5 028 M€	7 697 M€
Teollisuuden viennin muutos	- 34,7 %	+ 4,8 %

ASUKKAITA 31.7.2010	486 102	31.7.2009	482 449
TYÖLLISIÄ II/2010	256 000	2009	240 000
TYÖLLISYYSASTE II/2010	69,3 %	II/2009	69,6 %
TOIMIPAIKKOJA 2009	26 819		

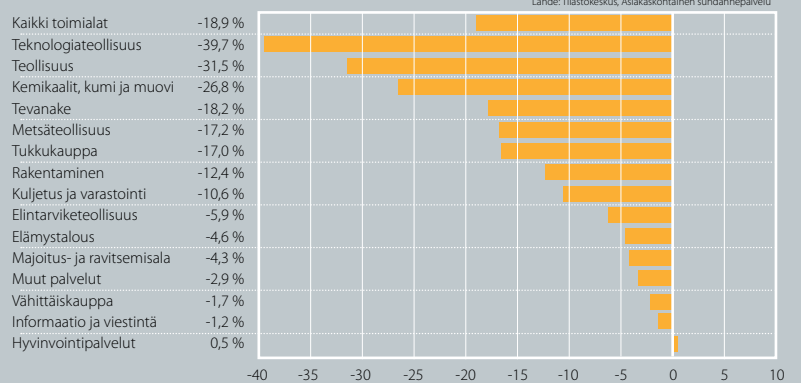
Liikevaihdon kehitys toimialoittain 2005–2009 (M€)

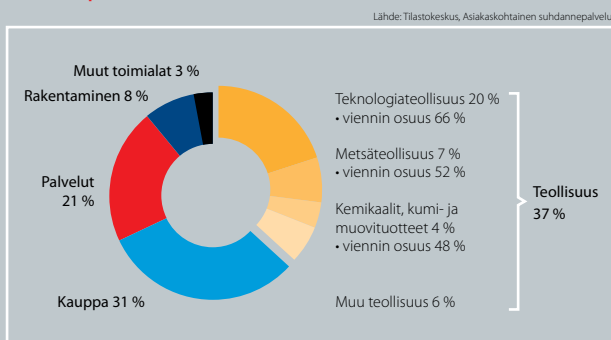
Liikevaihdon muutos Pirkanmaalla 2002–2009

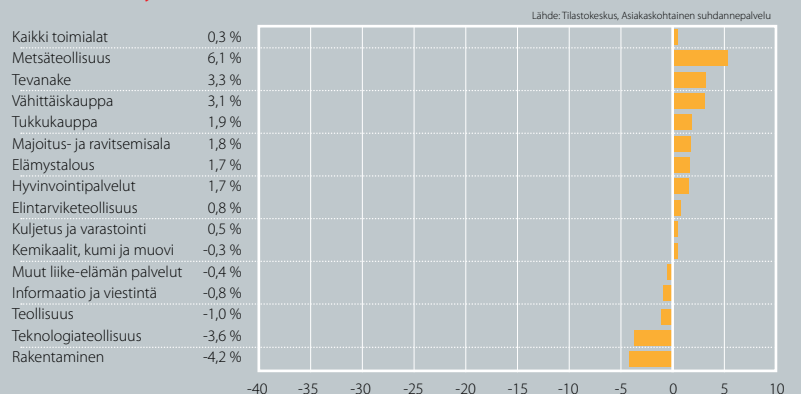
Liikevaihdon vuosimuutos Pirkanmaalla 2009/2008

Liikevaihto päätoimialoittain Pirkanmaalla 2009

Liikevaihdon kehitys Pirkanmaalla Q1/2010–Q1/2009

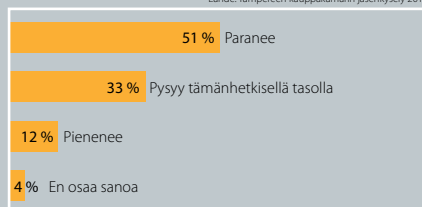

"Ammattitaitoisen työvoiman saanti, koulutuspalvelujen tarjonta ja hyvät liikenneyhteydet ovat Pirkanmaan teollisuuden menestystekijöitä."

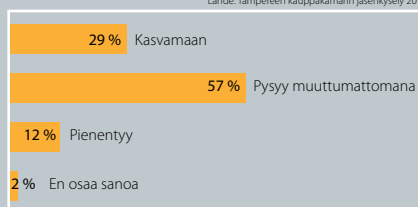
Näkemyksesi tilauskannan kehittämisestä vuoden 2011 alkupuolella tämänhetkiseen tilanteeseen verrattuna

Lähde: Tampereen kauppakamarin jäsenkysely 2010

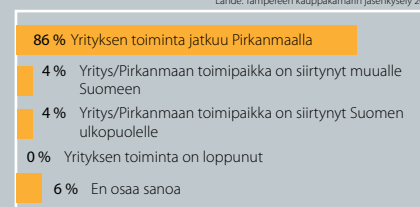
Henkilöstön määrä tulee...

Lähde: Tampereen kauppakamarin jäsenkysely 2010

Jos ajattelette tilannetta viisi vuotta tästä eteenpäin vuoteen 2016, mitä allaolevista väitteistä pidätte todennäköisimpänä?

Lähde: Tampereen kauppakamarin jäsenkysely 2010

Teollisuuden luottamus Pirkanmaalla säilynyt

Pirkanmaan teollisuusyrityksissä riittää luottamusta tulevaisuuteen. Tampereen kauppakamari tiedusteli pirkanmaalaisten teknologiateollisuusalojen yritysten näkymiä syksyllä 2010. Pirkanmaan ELY-keskuksen Yritysharava-kysely osoittaa myönteisiä merkkejä myös muilla toimialoilla.

Pirkanmaa on Suomen teollisuuden ydinaluetta. Kauppakamarin kyselyyn vastanneet teknologia-yritysten johtajat näkevät ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden avainasiana teollisuuden tulevaisuuden turvaamisessa. Globaalin kilpailun haasteiden nähdään heijastuvan myös Pirkanmaan teollisuuteen voimakkaasti.

ASiantuntevat ihmiset turvaavat tulevaisuuden

Kyselyn mukaan teknologiayritykset arvostavat Pirkanmaata. Aluetta pidetään hyvänä toimintaympäristönä teollisuuden kannalta. Osaava työvoima nousee keskeiseksi vahvuustekijäksi maakunnassa myös tulevaisuudessa.

Alueen keskeinen sijainti valtakunnallisesti, vahvat perinteet, osaamisympäristö ja hyvät oppilaitokset kaikilla tasoilla pitävät yllä kilpailukykyä. Alueella toimivat teknologiayritykset muodostavat verkoston, joka tukee kaikkien verkoston jäsenien toimintaedellytyksiä. – Ammattitaitoisen työvoiman saanti, koulutuspalvelujen tarjonta ja hyvät yhteydet, luettelevat vastaajat Pirkanmaan teollisuuden menestystekijöitä.

Lisää kilpailukykyä

Teknologiateollisuusyritysten suurimmat haasteet Pirkanmaalla liittyvät kannattavuuden parantamiseen sekä globalisaation mukanaan tuomiin kysymyksiin.

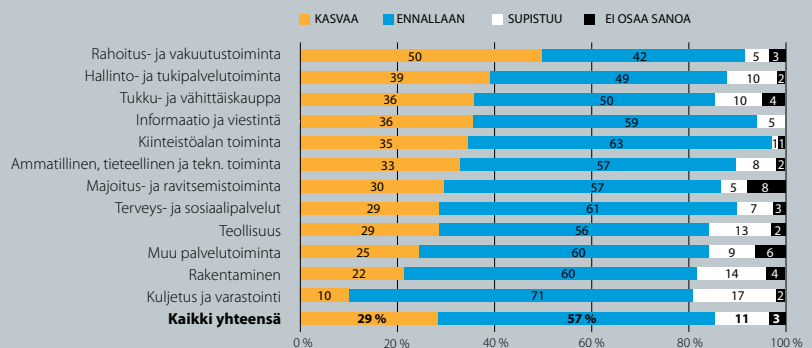
Suomen korkea kustannustaso ja siten heikko kilpailukyky huolestuttaa pirkanmaalaisia teknologiayritysten vetäjiä. Työn tuottavuutta on saatava nostettua selvästi. – Haasteena on tuotannon siirtyminen halpamaihin ja kasvun alueille. Metalliteollisuus tulee supistumaan huomattavasti kustannusrakenteen kalleuden ja

kotimaan kysynnän pienenemisen takia, kyselyyn vastanneet kertovat. Teollisuus säilyy Pirkanmaalla kehittämällä liike-toimintakonsepteja, jotka auttavat kustannustason aiheuttamassa paineessa ja kilpailussa. – Tarvitaan rohkeutta ja nopeutta

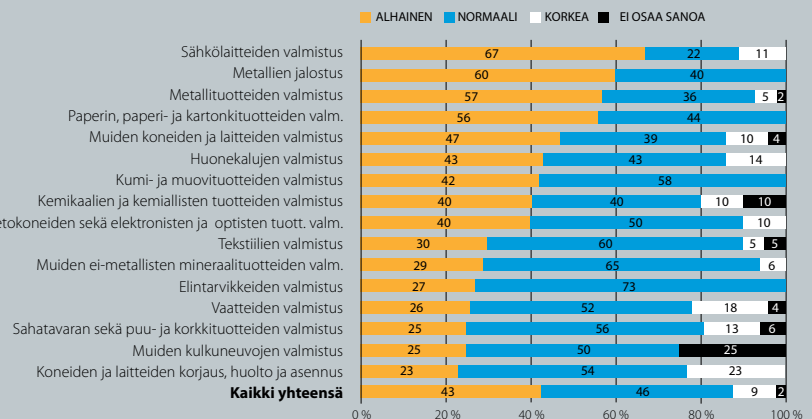
uusilla järjestelmillä kansainvälistymiseen. Rennolla asenteella edetään uusiin haasteisiin, eräs vastaaja kiteyttää.

Tampereen seudun Yritysharavan 1.1.–31.5.2010 tehtyjen haastattelujen (N=12 931 kpl) mukaan lähes kolmasosa ilmoitti kasvavansa, 57 % arvioi tilanteensa pysyvän ennallaan ja vain 11 % kertoi supistavansa. Tilauskannan osalta vastasi Yritysharava-kyselyyn lähes 2 500 yritystä, joista runsaat 700 edusti teollisuutta. Vastanneista noin 40 % piti tilauskantaansa vielä alhaisena ja 46 % ilmoitti sen normaaliksi. Korkeana tilauskantaansa piti 9 % vastanneista.

Tampereen seutukunnan yritysten yleiset kehitysnäkymät 12 kk aikana
Yritysharavatuloksia 1.1.–31.5.2010; %-osuus yrityksistä

Tampereen seutukunnan teollisten yritysten tilauskannat 1.1.–18.6.2010
%-osuus yrityksistä; 2-nro taso

Pirkanmaalla toteutettu Yritysharava-kysely on osa valtakunnallista EU-rahoitteista Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnoimaa KOTTI-hanketta. Vuoden 2011 loppuun mennessä suoritetaan yli 200 000 haastattelua. Pirkanmaalla runsaat 18 000 yritystä on osallistunut haastatteluihin ja tähän talouskatsaukseen ehti mukaan noin 13 000 yrityksen vastaukset.

Työmarkkinatilanne Pirkanmaalla

Kasvun käynnistyminen vaikuttaa viiveellä työllisyyteen. Laman seurauksena työmarkkinatilanne heikkeni jyrkästi 2008–2009 vuodenvaihteessa. Korkeimmillaan työttömyys oli joulukuussa 2009. Kevään 2010 aikana työttömyyden kasvu alkoi hidastua ja heinäkuussa 2010 työttömien työnhakijoiden määrä oli liki samalla tasolla kuin vuotta aiemmin.

Työllisyystilanne oli Pirkanmaalla myös koko maata heikompi. Pirkanmaalla työttömyysaste oli 12,2 prosenttia ja koko maassa 10,8 prosenttia. Työttömyyden kasvu pysähtyi heinäkuussa 2010, jolloin työttömyys lisääntyi enää 0,1 prosenttia verrattuna vuoden 2009 heinäkuuhun. Samalla työllisyysaste laski 66,5 prosentista 65,6 prosenttiin.

Heinäkuussa 2010 työttömiä työnhakijoita oli 30 485 sekä lisäksi TE-hallinnon toimenpiteissä 6 968 työnhakijaa. Yhteistoimintaneuvottelut vähenivät selvästi vuodenvaihteen jälkeen, ja työttömyyden taitumiseen on osaltaan vaikuttanut lomautettujen määrän selvä väheneminen. Työttömiä työnhakijoita oli heinäkuussa 2010 edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna kaikissa pääammattiryhmissä enemmän lukuun ottamatta kuljetusalaa. Kevään 2010 aikana työttömyys kasvoi edelleen voimakkaimmin teknisen sekä konepaja- ja rakennusmetallityön ammattiryhmissä. Teollisuudessa työttömyyden kasvu on kuitenkin hidastunut edellisvuoteen verrattuna. Määrällisesti työttömyys kasvoi heinäkuussa 2010 eniten teknisen, luonnontieteellisen, yhteiskunta-

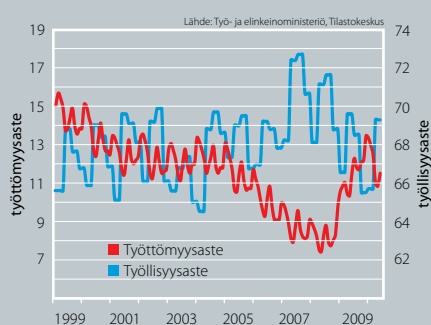
tieteellisen ja taiteellisen työn alalla sekä sosiaali- ja terveystieteiden työssä.

Kevään 2010 aikana myös avointen työpaikkojen määrän lasku on taittunut. Avoimia työpaikkoja oli heinäkuussa 2010 jo viides enemmän kuin vuotta aiemmin. Avoimet työpaikat lisääntyivät eniten teollisuudessa ja kuljetusalalla. Edellisvuotta vähemmän työpaikkoja oli vain kaupan alalla. Työvoimapulaa on ollut lähinnä yksittäistalouksissa ja erityisesti terveysalalla maakunnan reuna-alueilla. Varsinaisia rekrytointiongelmia on edelleen vain epätyypillisissä ja provisiopalkkaisuissa töissä.

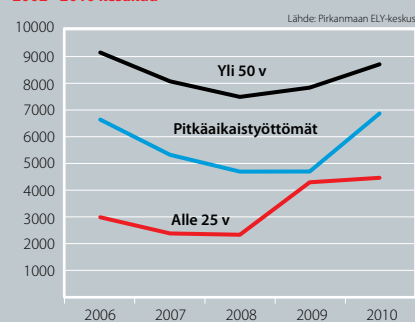
Alle 25-vuotiaiden työttömyyden kasvu on pysähtynyt vuoden takaiselle tasolle. Heinäkuussa 2010 alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 4 667. Yli 50-vuotiaiden ryhmä on kasvanut noin kahdeksan prosenttia edellisvuodesta. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä työnhakijana olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 7 190 eli noin puolet enemmän vuoden takaiseen verrattuna. Erityisenä haasteena on yritysten kasvuedellytysten turvaaminen ja työttömyyden alentaminen

kohtentamalla koulutusta nousun myötä syntyvien työpaikkojen ja niiden osaamisvaatimusten mukaisesti.

Pirkanmaan työllisyysaste ja työttömyysaste
1999 tammikuu – 2010 kesäkuu

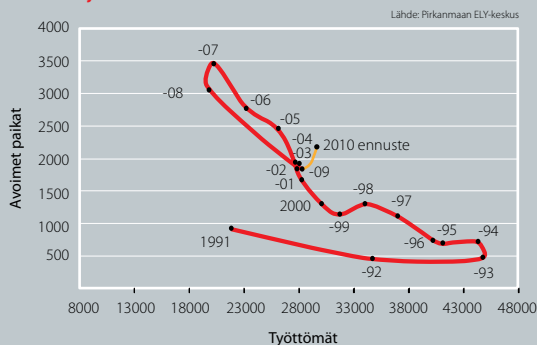

Työttömyyden rakenne Pirkanmaalla
2002 – 2010 kesäkuu

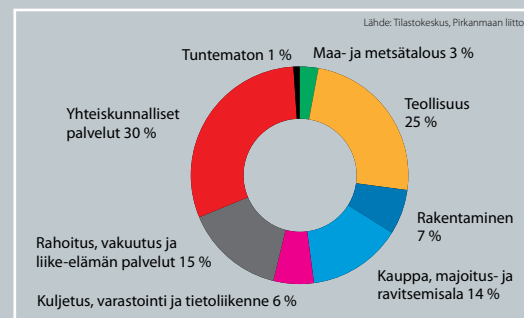

Työmarkkinoiden yleisilanteen kehitys pitkänä aikasarjana

Graafilla kuvataan työmarkkinoiden kehitystä julkisen työnvälityksen työttömien työnhakijoiden ja avoimien työpaikkojen määrien vuosikeskiarvojen avulla. Työn kysynnän supistuessa laman aikana 1991–1994 avoimien työpaikkojen määrä oli hyvin vähäinen ja työttömien määrä kasvoi jyrkästi. Minilamaan 2002–2003 tultaessa avointen paikkojen määrä oli lievässä kasvussa ja työttömyys alentunut hitaasti. Noususuhdanne merkitsi 2005 lähtien työttömyyden selvää vähenemistä ja avointen paikkojen lisääntymistä sekä rekrytointiongelmia. Syksyn 2008 lomautuksista alkanut työn kysynnän heikkeneminen näkyy käyrällä siirtymänä alaspäin korkeampaan työttömien ja pienempään avoimien työpaikkojen määrään.

Työpaikat toimialoittain Pirkanmaalla 31.12.2007 (TOL 2002)

Tutkimus- ja tuotekehitystoiminta

Talouden taantuman vaikutus tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan jäi selvästi odotettua vähäisemmäksi ja Tekes-yritysrahoituksen kysyntä Pirkanmaalla on edelleen kasvussa.

Vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla Pirkanmaalle kanavoitui lähes 64 miljoonaa euroa yritysten, tutkimuslaitosten, yliopistojen ja korkeakoulujen 135 tutkimus- ja kehitysprojektiin. Rahoituksesta 37 miljoonaa euroa jakaantui lähes yhdeksääkymmeneen yritysten kehitysprojektiin. Julkisiin tutkimusprojekteihin, joita oli 47 kappaletta, kohdistui 27 miljoonaa euroa.

Kaikkiaan Tekes sijoitti vuoden 2010 tammi–kesäkuussa 376 miljoonaa euroa maamme yritysten ja julkisten organisaatioiden tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan. Summasta 260 miljoonaa euroa kohdistui yritysten tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan ja 116 miljoonaa euroa yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tutkimusprojekteihin. Luvut sisältävät 17 miljoonaa euroa EU:n rakennerahastojen rahoitusta.

Tekes kannustaa yrityksiä nyt erityisesti työelämän kehittämiseen sekä tuotteiden, menetelmien ja palvelujen pilotointiin ja demonstrointiin. Tekesin rahoitus vaikuttaa merkittävästi yli 550 miljoonan euron laajuisen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan toteuttamiseen suomalaisyrityksissä. Yritysten projekteihin myönnetystä rahoituksesta 58 prosenttia kohdistui pk-yrityksille ja noin 75 prosenttia alle 500 henkeä työllistävälle yrityksille.

Vuonna 2009 Tekes myönsi tutkimus- ja kehitysrahoitusta kaikkiaan 682 miljoonaa euroa, mikä on kolmanneksen enemmän kuin vuonna 2008. Vuonna 2009 myös Pirkanmaalle kohdistuneet Tekesin rahoituspäätökset kasvoivat selvästi vuoden 2008 tasosta. Yrityksille myönnettiin 34,3 miljoonaa euroa (lisäystä 3,6 miljoonaa euroa) ja tutkimusprojekteille 29,6 miljoonaa euroa (lisäystä 4,4 miljoonaa euroa).

Vuonna 2009 maamme tutkimus- ja kehittämismenot pysyivät arvion mukaan likipitään vuoden 2008 tasolla. Menojen osuus bruttokansantuotteesta nousi noin 3,7 prosenttiin vuonna 2008 ja vuonna 2009 BKT:n laskiessa osuus ylsi noin neljään prosenttiin. Suomessa tutkimus- ja tuotekehitysmenojen osuus bruttokansantuotteesta on maailman korkeimpia, ja Pirkanmaan T&K-menot olivat vuonna 2008 maan toiseksi korkeimpia, yhteensä 1,1 miljardia euroa.

KOULUTUS

Pirkanmaan tavoite on olla myös tulevaisuudessa korkeatasoisen koulutuksen, tasokkaan tutkimuksen ja korkean teknologian sovellusten maakunta.

Tampereen yliopisto

Yli 12 000 perustutkinto-opiskelijan lisäksi noin 1 900 tieteellistä jatkotutkintoa suorittavaa ja yli 600 ammatillista jatkotutkintoa suorittavaa sekä 6 000 avoimen yliopiston opiskelijaa.

Tampereen teknillinen yliopisto

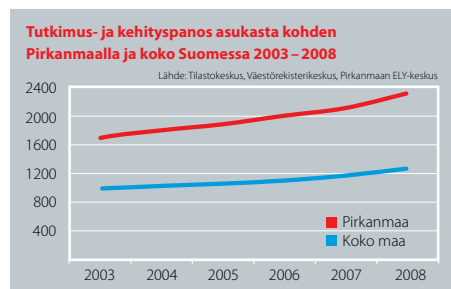
10 000 perustutkinto-opiskelijan lisäksi 1 700 jatko-opiskelijaa.

Ammattikorkeakoulut

Pirkanmaan ammattikorkeakoulut yhdistyivät vuonna 2010 Suomen kolmanneksi suurimmaksi, yli 9 000 opiskelijan ammattikorkeakouluksi (TAMK).

Ammatilliset oppilaitokset

Yhteensä 16, joissa 12 500 oppilasta.

Teknoliateollisuus

TOL 24 – 30: metallien jalostus, metallituotteiden, tietokoneiden ja elektronisten laitteiden valmistus, sähkölaitteiden valmistus, muiden koneiden ja laitteiden valmistus, moottoriajoneuvojen sekä muiden kulkuneuvojen valmistus

Pirkanmaan teollisuuden vuoden 2009 liikevaihto vajosi 31,5 prosenttia edellisvuodesta, pudotuksen ollessa tasaista kaikilla vuosineljänneksillä. Koko maassa teollisuuden liikevaihto ei laskenyt aivan yhtä syvälle, mutta vähennys oli kuitenkin yli 25 prosenttia edellisvuodesta. Vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä liikevaihto laski Pirkanmaalla vielä prosentin, kun koko Suomessa saavutettiin noin 4 prosentin kasvu.

Teollisuuden toimialoista teknoliateollisuuden liikevaihto putosi eniten vuonna 2009, miltei 40 prosenttia edellisvuodesta. Koko maan teollisuuden aloista liikevaihto supistui voimakkaammin teknoliateollisuudessa sekä metsäteollisuudessa. Koko Suomessa teknoliateollisuuden liikevaihto väheni noin 30 prosenttia vuonna 2009. Vuoden 2010 tammi – maaliskuussa liikevaihto supistui Pirkanmaalla noin 3,5 prosenttia verrattuna vastaavaan ajankohtaan 2009 ja koko maassa runsaan prosentin.

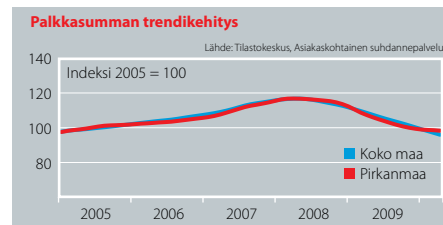
Koko 2000-luvun maltillisesti kehittynyt teollisuuden palkkasumma väheni Pirkanmaalla yli 11 prosenttia vuonna 2009, toimialan koko maan palkkasummakehityksen jäädessä 9 prosenttiin edellisvuodesta. Vuoden 2010 tammi – huhtikuussa palkkasumma painui edelleen yli 8 prosenttia vuodentakaisesta; koko Suomen teollisuuden palkkasumma väheni tällä ajanjaksolla kaksi prosenttiyksikköä verkkaisemmin.

Pirkanmaan teknoliateollisuuden toimialojen viennin trendi kääntyi selvään laskuun vuoden 2009 ensimmäisellä vuosineljänneksellä. Koko

LIKEVAIHTO 2009 arvio	4 859 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	-31,5 %
VIENNIN ARVO 2009	3 214 M€
VIENNIN MUUTOS 2009	- 40,2 %
TYÖLLISIÄ II/2010	19 100
TOIMIPAIKKOJA 2008	1 076

vuonna 2009 pudotusta kertyi yli 40 prosenttia. Vuoden 2010 tammi – maaliskuussa viennin lasku näyttää pysähtyneen liikevaihdon kasvaessa yli 2 prosenttia vuoden 2009 vastaavasta ajankohdasta.

Pirkanmaa ja etenkin Tampere on teollisuuden keskusalue, jonka vaikutukset säteilevät laajalle. Seudun avaintoimialalla teknoliateollisuudessa ollaan syvän pudotuksen jälkeen odottavalla kannalla. Uhkana on tuotannon siirtyminen yhä enemmän halvemman kustannustason maihin.

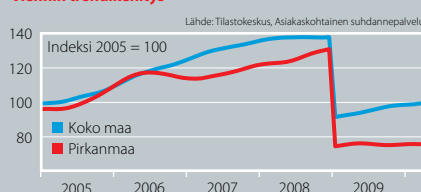
Fastems Oy:n toimitusjohtaja

Jarmo Hyvönen: "Toimialamme on koneiden ja laitteiden rakennus sekä kotimaahan että vientiin. Koneiden käyttöasteet asiakkaila esimerkiksi Pirkanmaalla ovat nousseet ja näkymät yleisesti ovat parantuneet. Kuitenkin vaihtelut toimialan sisällä ovat suuria. Investointipäätökset kypsyvät edelleen hitaasti ja vaikka tarjouskyselyitä on paljon, ne eivät vielä toteudu hankkeina. Päätöksiä leimaa varovaisuus. Tulee kestämään vuosia ennen kuin päästään vuoden 2008 tasolle, joskin toimialan sisällä kehitys voi vaihdella suuresti. Myös maantieteelliset erot ovat suuria ja Aasia jatkaa voimakasta kehitystään maailman suurimmaksi "tehtaaksi". Suomessa ja muussa läntisessä Euroopassa kamppaillaan tehdastyön säilymisen puolesta. Kilpailu on globalisaation myötä kiristynyt ja vaatii panostuksia tuottavuuden kasvuun ja esimerkiksi automaatioon. Tulevaisuudessa suhdanteiden vaihteluvälit lyhenevät ja joustavuushaasteet kasvavat. Tuotannon siirtyminen pois perinteisistä teollisuusmaista aiheuttaa paineita kansainvälistymiseen ja etabloitumiseen uusille kasvaville markkina-alueille."

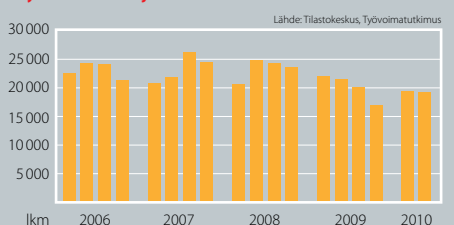
Liikevaihdon trendikehitys

Viennin trendikehitys

Työlliset vuosineljänneksittäin I/2006–II/2010

Metsäteollisuus

TOL 16 – 17: sahateollisuuden sekä puu- ja korkituotteiden valmistus; paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus

Pirkanmaan metsäteollisuuden liikevaihto väheni 17 prosenttia vuonna 2009 verrattuna vuoteen 2008. Koko maassa pudotus oli vuonna 2009 vielä jyrkempää, liki 24 prosenttia. Kuitenkin alkuvuonna 2010 saavutettiin jo myönteistä kasvua lähes 6 prosenttia. Pirkanmaalla kehitys oli samaan aikaan jopa hivenen nopeampaa.

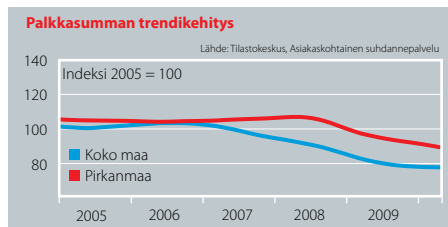
Metsäteollisuuden palkkasumma kääntyi vuonna 2009 kiivaaseen laskuun vähennyksen ollessa yli 10 prosenttia edellisvuodesta. Koko maassa lasku oli tätäkin nopeampaa, liki 14 prosenttia. Lasku jatkui Pirkanmaalla vielä kuluvan vuoden tammi-huhtikuussa, kun vähennystä vuoden 2009 vastaavaan aikaan kertyi runsaat 7 prosenttia. Koko Suomessa palkkojen lasku laantui nopeammin pudotuksen jäädessä noin 6 prosenttiin.

Metsäteollisuuden vientiliikevaihdon supistuminen voimistui vuoden 2009 aikana. Koko vuonna viennin arvo pieneni yli 18 prosenttia, kun koko maan tasolla kehitys oli vielä tätäkin synkempää. Pirkanmaalla viennin arvo supistui jokaisella neljänneksellä vuonna 2009, mutta vuoden 2010 ensimmäisellä vuosineljänneksellä kehitys oli myönteistä, yli 11 prosenttia.

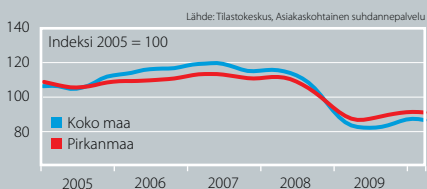
UPM Tervasaari, tehtaanojohtaja Juha

Kääriäinen: "Toimialan tulevaisuus on tällä hetkellä valoisa. Suomen, ei pelkästään Pirkanmaan, avainasiat ovat toimialan osalta puun saatavuus ja hinta sekä yhteiskunnan erilaiset toimenpiteet energian ja energia-verojen osalta. Näen tulevaisuuden positiivisena, jos nämä asiat saadaan hoidettua hyvin. Tulevaisuuden kysymys on tietysti myös paperin kulutuksen kehitys eli miten painettu viestintä pärjää sähköiselle."

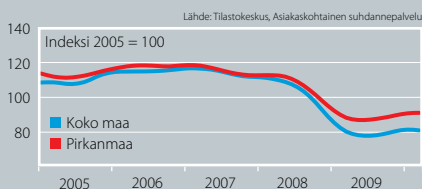
LIKEVAIHTO 2009 arvio	1 795 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	- 17,2 %
VIENNIN ARVO 2009	941 M€
VIENNIN MUUTOS 2009	- 18,4 %
TYÖLLISIÄ II/2010	6 600
TOIMIPAIKKOJA 2008	493

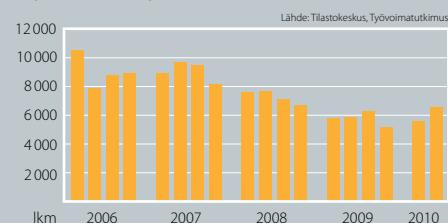
Liikevaihdon trendikehitys

Viennin trendikehitys

Työlliset vuosineljänneksittäin I/2006-II/2010

Kemikaalien, kumi- ja muovituotteiden valmistus

TOL 20 – 22: kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus, lääkeaineiden ja lääkkeiden valmistus sekä kumi- ja muovituotteiden valmistus

Kemikaalien ja kumituotteiden valmistuksen liikevaihto putosi 27 prosenttia vuonna 2009 verrattuna vuoteen 2008. Koko maassa toimialan liikevaihto supistui Pirkanmaan liikevaihtoa vähemmän. Vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä koko maan liikevaihto lähti jo pirteään nousuun, kun Pirkanmaalla kehitys oli vielä hivenen miinuksella. Näkymät ovat kuitenkin valoisat myös Pirkanmaalla.

Kuva: Kijito Oy

Kemikaalien ja kumituotteiden valmistuksen palkkasumma putosi Pirkanmaalla voimakkaasti vuonna 2009 palkkasummien supistuessa lähes 19 prosenttia. Koko maassa toimialan palkkasumman pudotus jäi alle 7 prosentin. Kehitys oli vaimeaa myös vuoden 2010 tammi – huhtikuussa, jolloin palkkasumma väheni liki 8 prosenttia, vastaavan pudotuksen jäädessä koko Suomessa runsaaseen prosenttiin.

Viennin arvon kehitys oli muiden teollisuuden toimialojen tapaan synkkää vuoden 2009 aikana. Puolivuosisatolla tarkasteltuna viennin arvo romahti tammi – kesäkuussa liki 30 prosenttia ja heinä – joulukuussa edelleen lähes neljänneksen. Koko vuonna vähennystä oli 27 prosenttia vuoteen 2008 verrattuna. Vuoden 2010 ensimmäisellä vuosineljänneksellä kehitys oli myönteistä Pirkanmaalla viennin arvon noustessa 1,4 prosenttia, koko maassa nousua oli 9 prosenttia.

Nokian Renkaiden toimitusjohtaja

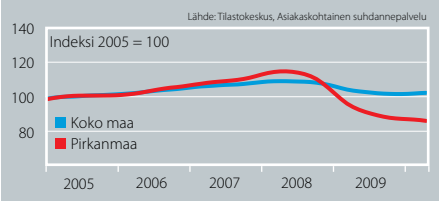
Kim Gran: "Kasvu on lähtenyt hyvin käyntiin laman hellitettyä ja yleisnäkymät tulevalle vuodelle 2011 ovat suotuisat. Kuluttajien luottamus on kasvussa ja tämä näkyy vähittäiskaupan vilkastumisena – ostopäätöksiä ei enää siirretä. Nokian Renkaiden osalta olemme päättäneet investoida Nokian-tehtaalla tuottavuuden nostamiseen ja avaamme Tampereellekin uuden Vianorin. Alan kilpailukyky Suomessa edellyttää jatkuvaa panostamista osaamiseen ja tuottavuuden parantamiseen. Tuotteiden on oltava huippuluokkaa ja ne on pystyttävä tarjoamaan kilpailukykyiseen hintaan. Nokian Renkailla Pirkanmaa on osaamisen keskus ja kivijalka. Tehtaan modernisoinnin lisäksi panostamme tulevaisuuteen mm. rahoittamalla ja lisäämällä oppilaitosyhteistyötä. Tuottavuuden jatkuva parantaminen on elinehto teolliselle tuotannolle Suomessa. Laman aikana protektionismi lisääntyi ja se saattaa häiritä vientivetoisen teollisuuden kehittymistä."

LIKEVAIHTO 2009 arvio	1 033 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	- 27 %
VIENNIN ARVO 2009	506 M€
VIENNIN MUUTOS 2009	- 27,3 %
TYÖLLISIÄ II/2010	4 300
TOIMIPAIKKOJA 2008	162

Kuva: Nokian Renkaat

Palkkasumman trendikehitys

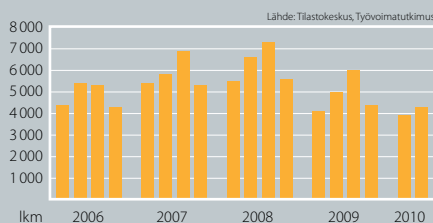
Liikevaihdon trendikehitys

Viennin trendikehitys

Työlliset vuosineljänneksittäin I/2006–II/2010

Rakentaminen

TOL F (41 – 43): talonrakentaminen, maa- ja vesirakentaminen sekä erikoistunut rakennustoiminta

Rakentamisen liikevaihto notkahti yli 12 prosenttia vuonna 2009 verrattuna vuoteen 2008. Koko Suomessa rakentamisen kehitys oli vastaavana ajankohtana vieläkin vaisumpaa, kun liikevaihto laski yli 14 prosenttia. Vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä kehitys näyttää hieman tasoittuneen niin maakunnassa kuin koko maassakin.

Rakennusalan liikevaihto väheni alkuvuodesta 2010 Pirkanmaalla enää noin 4 prosenttia ja koko Suomessa vajaat 7 prosenttia vuodesta 2009.

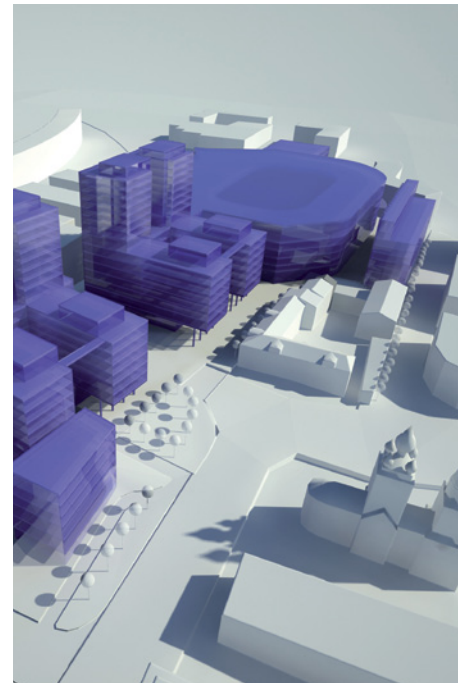
Palkkasumma kääntyi Pirkanmaalla vajaan 4 prosentin laskuun vuonna 2009, kun vastaava pudotus oli 4,5 prosenttia koko maassa samalla ajanjaksolla. Pirkanmaalla palkkojen vähentymisen kiihtyi 2010 tammi – huhtikuussa palkkojen supistuksessa 4,5 prosenttia vuodesta 2009. Koko Suomessa palkat laskivat vastaavaan aikaan enää vajaat 3 prosenttia.

Rakentamisessa elvytyspakettien mukanaan tuomat hankkeet ovat lähteneet Pirkanmaalla hyvin liikkeelle. Merkittäviä suunnitteilla olevia rakennusinvestointeja ovat muun muassa Ratinan alue, Tampereen keskusta-alue ja Kannen kaupunginosa, muut keskustan hankkeet sekä Vuoreksen asuontontomessualue. Rakentamisen volyymi on alhaalla, mutta toimintaa on pyritty pitämään yllä julkisilla hankkeilla. Taloyhtiöiden korjauskohteiden, sosiaalisen asuntotuotannon ja myös markettien rakentaminen on lisääntynyt.

Lemminkäinen Talo Oy:n aluejohtaja

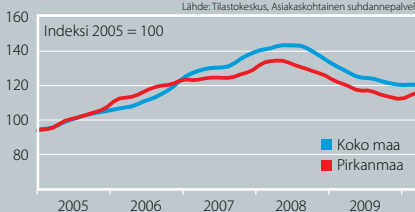
Tuomo Turkkinen: "Asuntorakentaminen elpyy kovan rahan kohteiden osalta. Kaavoituksesta rakennuskelpoisesta maasta on pula ja kaavoituksen tahmeus vaikuttaa tilanteeseen haastavasti. Julkiset hankkeet ovat siirtyneet kuntatalouden tiukan tilanteen johdosta, se vaikuttaa kilpailutilanteeseen alueellamme. Kilpailutilanne rakennusallalla on erittäin tiukka, tämän lisäksi panoshintojen kasvu asettaa paineita hintojen nousulle. Pirkanmaan talousalue on yksi Suomen kasvukeskuksista, jossa rakentamista riittää erityisesti asunto- ja palvelusektoreilla. Huoli teollisten työpaikkojen säilymisestä on suuri ja näiden investointien uskotaan pysyvän kohtuullisen matalalla tasolla. Toimistomarkkinat ovat tällä hetkellä odotustilassa ja kapasiteettia saattaa vapautua markkinoille vanhasta kannasta. Alan suurimpana tulevaisuuden haasteena on hyvien resurssien hankkiminen sykliselle alalle eläköityvien henkilöiden tilalle sekä harmaan talouden kitkeminen rakennusallalta, ja siten rakennusalan imagon parantaminen."

LIIVEVAIHTO 2009 arvio	2 053 M€
LIIVEVAIHDON MUUTOS	- 12,4 %
TYÖLLISIÄ II/2010	15 200
TOIMIPAIKKOJA 2008	3 757

Liikevaihdon trendikehitys

Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

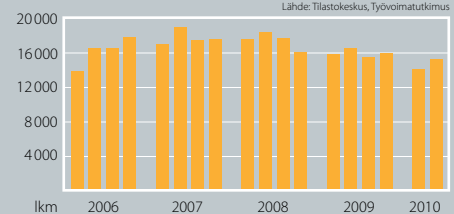
Palkkasumman trendikehitys

Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

Työlliset vuosineljänneksittäin I/2006–II/2010

Lähde: Tilastokeskus, Työvoimatutkimus

Kauppa

TOL G

TOL 45 – 46 tukkukauppa (moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien tukku- ja vähittäiskauppa sekä korjaus, muu tukkukauppa)

TOL 47 vähittäiskauppa

Tukku- ja vähittäiskaupan liikevaihto kääntyi Pirkanmaalla laskuun ensimmäistä kertaa koko 2000-luvulla vuonna 2009, jolloin vähennystä kertyi 12 prosenttia. Koko maassa liikevaihto putosi peräti 15 prosenttia. Alkuvuosi 2010 näyttää jo myönteistä kasvua sekä Pirkanmaalla että koko maassa.

Kaupan alojen palkkasumman kehitys hidastui Pirkanmaalla runsaan prosentin vuonna 2009 palkkasumman laskiessa koko Suomessa vajaan puoli prosenttiyksikköä nopeammin. Vuoden 2010 tammi – huhtikuussa palkkasumma väheni Pirkanmaalla puoli prosenttia vuodesta 2009.

Tukkukaupan liikevaihto laski selvästi Pirkanmaalla vuonna 2009, jopa 17 prosenttia vuodesta 2008. Koko maassa liikevaihto painui vieläkin kiivaammin, peräti viidenneksen edellisvuodesta. Vuoden 2010 tammi – maaliskuussa Pirkanmaan tukkukauppa lähti jälleen maltilliseen kahden prosentin nousuun, kun koko Suomessa kasvua vuodentakaiseen kertyi vajaan prosentin verran enemmän. Tukkukaupan palkat kääntyivät koko kaupan palkkoja selvästi suurempaan laskuun vuonna 2009 palkkasumman vähentyessä miltei 4 prosenttia edellisvuodesta. Vuoden 2010 tammi – huhtikuussa palkkasumma supistui Pirkanmaalla reilut kolme prosenttia verrattuna vuoden 2009 vastaavaan ajankohtaan.

Vähittäiskaupan liikevaihto supistui vuonna 2009 vajaa 2 prosenttia vuodesta 2008. Koko

Suomessa liikevaihto väheni hieman Pirkanmaata nopeammin. Vuoden 2010 tammi – maaliskuussa vähittäiskaupan kehitys kääntyi jälleen yli 3 prosentin nousuun Pirkanmaalla ja koko maassa lisäystä vuodentakaiseen kertyi liki 3 prosenttia. Vähittäiskaupan palkkasumman kehitys hiipui vuonna 2009. Kehitys piristyi hieman vuoden 2010 tammi – huhtikuussa palkkasumman kohotessa 2,5 prosenttia.

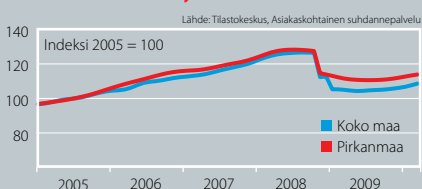
Investointien perusteella kaupan näkymiä voi pitää melko hyvinä. Viime vuonna Kesko avasi Ylöjärvelle ja Tampereelle uudet K-Citymarketit sekä Tampereelle Lielahden alueelle Askon, Kodin Ykkösen ja Mustan Pörssin myymälät. Pirkanmaan Osuuskauppa on avannut uudelle Nokian Kolmenkulman yritysalueelle Kodin Terra- ja ABC-myyymälät. Suunnitelmassa on muun muassa Lempäälässä Ideaparkin laajennus. Muita uusia kaupan investointeja ovat Suomen suurin Ikean liiketila ja Inex Partners Oy:n terminaali Lempäälään.

LIIVEVAIHTO 2009 arvio	7 554 M€
LIIVEVAIHDON MUUTOS	- 11,8 %
TYÖLLISIÄ II/2010	27 700
TOIMIPAIKKOJA 2008	5 404
TUKKUKAUPAN LIIVEVAIHTO 2009 arvio	4 757 M€
VÄHITTÄISKAUPAN LIIVEVAIHTO 2009 arvio	2 781 M€

Pirkanmaan Osuuskaupan toimitusjohtaja Timo Mäki-Ullakko:

”Vähittäiskauppa kehittynee Pirkanmaalla loivan nousujohteisesti. Muutamia vähittäiskaupan aloja lukuun ottamatta lama ei ole merkittävästi vähentänyt myyntiä. Erityisesti kovemmin kärsineillä kaupan aloilla nousu on ollut käynnissä tämän vuoden aikana. Pidemmällä tähtäimellä Tampereen seudun kasvava väestö ja vetovoima tekee tästä entistä houkuttelevamman markkina-alueen vähittäiskaupalle. Tarjonta tulee kasvamaan ja siten kilpailu säilyy tiukahkona. Kuluttajien ostoskäyttäytyminen on jatkuvassa muutoksessa. Lama teki siihen pysyviä muutoksia. Kasvaako kysyntä väkiluvun mukana? Ihmisten vapaa-ajasta kilpailevia asioita on entistä enemmän. Erityisesti liikepaikkojen kehittäminen Tampereen seudulla asettaa isot haasteet yhdyskuntasuunnittelulle ja kaupan toimijoille.”

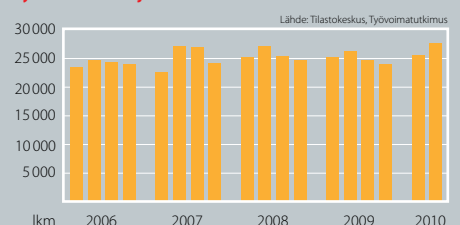
Liikevaihdon trendikehitys

Palkkasumman trendikehitys

Työlliset vuosineljänneksittäin I/2006–II/2010

Muut palvelut

TOL K (64 – 66): rahoitus- ja vakuutustoiminta
TOL L (68): kiinteistöalan toiminta

TOL M (69 – 75): ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta
TOL N (77 – 82): hallinto- ja tukipalvelutoiminta

Muiden palveluiden liikevaihto on kasvanut reippaasti viime vuosina. Vuosina 2007 ja 2008 päästiin yli 10 prosentin kasvulukemiin. Liikevaihdon nousu alkoi hiipua vuoden 2009 alussa. Alkuvuodesta 2010 liikevaihto supistui liki puoli prosenttia verrattuna alkuvuoteen 2009.

Muiden palveluiden palkkasumma on kehittynyt Pirkanmaalla myönteisesti. Palkkakehitys hiipui selvästi vuonna 2008 ja vuoden 2009 nousuksi summautui vain noin puoli prosenttia Pirkanmaalla kuin koko maassakin. Alkuvuodesta 2010 kasvu jäi vieläkin alhaisemmaksi palkkasumman kohotessa Pirkanmaalla vain hivenen vuodentakaisesta; koko maassa palkat pysyttelivät myös nollakasvun tuntumassa.

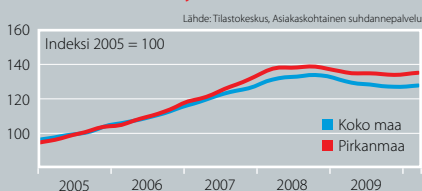
Kilpailun kiristyminen ja globalisoituminen ovat lisänneet yritysten uudistumistarvetta, kun yritysten keskeisiksi kilpailutekijöiksi ovat tulleet nopeus sekä muutos- ja reagoitakyky. Tämä on tarkoittanut muun muassa yritysten suunnittelu-, kehittämis- ja tutkimustarpeiden lisääntymistä sekä näitä palveluita tarjoavien yritysten kasvua. Uudet ja nousevat liiketoiminta-alueet liittyvät monialaisiin ja poikkitieteellisiin palveluihin, joissa jalostusarvo on korkea. Asiantuntijapalvelut siirtyvät lähemmäksi loppuasiakkaita ja sähköisen liiketoiminnan omaksuminen ja peruspalveluiden automatisointi lisäävät alan kasvumahdollisuuksia tulevaisuudessa.

Globalisaation voimistuessa yrityspalveluiden kysyntä ja tarjonta kasvavat voimakkaasti. Kansainvälistyminen lisää myös asiantuntijapalveluiden tarvetta kansainvälistyä.

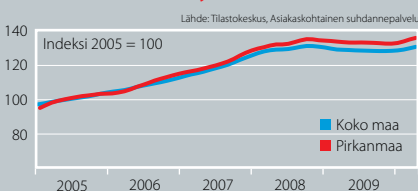
LIKEVAIHTO 2009 arvio	1 855 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	- 2,9 %
TYÖLLISIÄ II/2010	30 200
TOIMIPAIKKOJA 2008	6 194

Arkkitehtitoimisto Lumiset Oy:n toimitusjohtaja Heikki Luminen: "Näkymät Pirkanmaalla suunnittelualalla ovat pikku hiljaa valoistumassa. Maailmantalouden tilanteen yleinen paraneminen tietysti vaikuttaa. Lisäksi täällä on patoutunutta tarvetta varsinkin asuntorakentamisessa. Lumiset on pääasiassa vientiyritys – toimintaa meillä on muun muassa Pietarissa ja ulkomaantoiminnot ovat laajenemassa, mutta tottahan kysynnän paraneminen täälläkin ilahduttaa. Tampereelle tuleva kauppakeskus Ratinaan elävöittää varmasti keskustaa ja ratapihan päälle hahmoteltu areena on kiinnostava avaus. Suunnitteluvuorinnin ohella tarvitsemme ehdottomasti myös ulkomaisten huippusuunnittelijoiden parhaita ideoita tänne. Iso hanke piristää ja käytännössä myös työllistää pirkanmaalaisiakin suunnittelijoita."

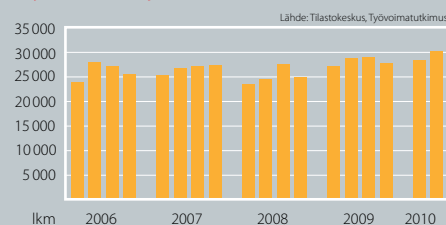
Liikevaihdon trendikehitys

Palkkasumman trendikehitys

Työlliset vuosineljänneksittäin I/2006–II/2010

Informaatio ja viestintä

TOL J (58 – 63): kustannustoiminta; elokuva-, video- ja tv-ohjelmatuotanto sekä äänitteiden ja musiikin kustantaminen; radio- ja tv-toiminta; televiestintä; ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta; tietopalvelutoiminta

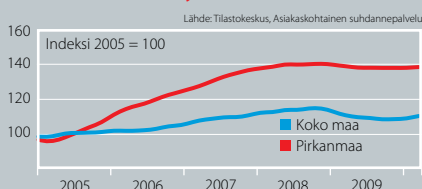
Liikevaihdon kasvu hidastui selvästi vuonna 2009 ja alkuvuodesta 2010 kehitys jatkui edelleen alavireisenä liikevaihdon supistuessa liki prosentin verrattuna vuoden 2009 alkuun. Vuositasolla tarkasteltuna liikevaihto supistui vain noin prosentin, kun koko maassa laskua kertyi reilut 4 prosenttia.

Suotuisasti koko 2000-luvun kasvaneen informaatio- ja viestintäalojen palkkasumman kehitys oli vielä vuonna 2009 kohtalaista. Vuoden 2010 tammi–huhtikuussa kehitys hiipui palkkasumman kääntyessä laskuun.

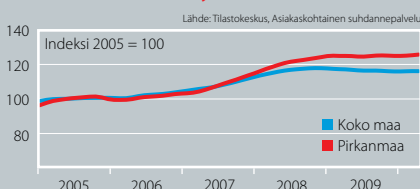
LIIVEVAIHTO 2009 arvio	1 108 M€
LIIVEVAIHDON MUUTOS	- 1,2 %
TYÖLLISIÄ II/2010	10 000
TOIMIPAIKKOJA 2008	1005

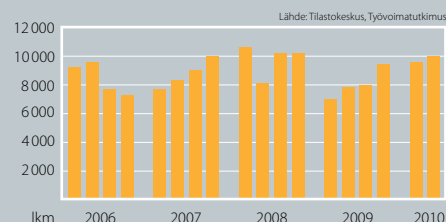
Liikevaihdon trendikehitys

Palkkasumman trendikehitys

Työlliset vuosineljänneksittäin I/2006–II/2010

Kuljetus ja varastointi

TOL 49 – 52: maaliikenne ja putkijohtokuljetus, vesi- ja ilmailiikenne, varastointi ja liikennettä palveleva toiminta

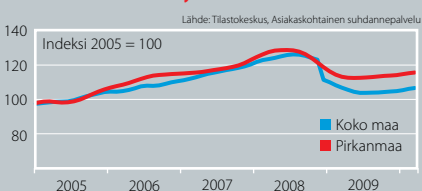
Pirkanmaan maakunnan kuljetusalan kehitys kääntyi reippaaseen laskuun vuonna 2009, kun liikevaihto väheni jopa lähes 11 prosenttia vuodesta 2008. Loka–joulukuussa 2009 liikevaihto laski enää 6 prosenttia vuoteen 2008 verrattuna. Koko maassa toimialan kehitys vuonna 2009 oli Pirkanmaata heikompa liikevaihdon pudotessa lähes 16 prosenttia edellisvuodesta. Vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä koko maassa liikevaihto supistui vielä noin puoli prosenttia, kun Pirkanmaalla saavutettiin vastaavana ajankohtana hienoista puolen prosentin kasvua.

LIIVEVAIHTO 2009 arvio	1 010 M€
LIIVEVAIHDON MUUTOS	- 10,6 %
TYÖLLISIÄ II/2010	11 600
TOIMIPAIKKOJA 2008	1 966

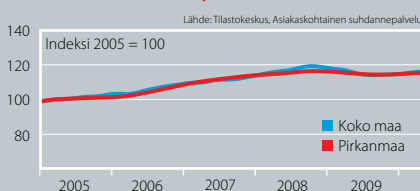
Pirkanmaan kuljetusalan palkkasummakehitys on ollut vahvaa koko 2000-luvun aina vuoteen 2009 saakka. Alkuvuoden 2010 maltillista nousua painoi alas vuoden 2009 jälkimmäisen puoliskon heikompi kehitys.

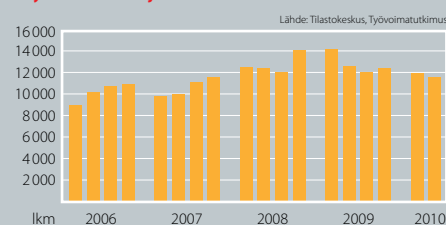
Liikevaihdon trendikehitys

Palkkasumman trendikehitys

Työlliset vuosineljänneksittäin I/2006–II/2010

Majoitus- ja ravitsemisalalat

TOL I (55 – 56): majoitus- ja ravitsemistoiminta

Majoitus- ja ravitsemistoiminta kehittyi Pirkanmaalla suotuisasti vuoteen 2009 saakka, jolloin liikevaihto notkahti yli 4 prosenttia edellisvuodesta; koko maan tasolla liikevaihto supistui saman verran.

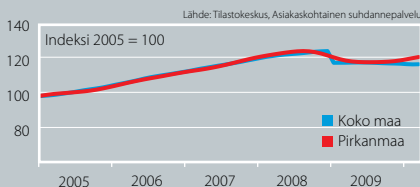
Vuoden 2010 ensimmäisen neljänneksen luvut osoittavat kehityksen kääntyneen Pirkanmaalla noin prosentin nousuun, kun taas koko maassa liikevaihto jatkoi vielä lievässä laskussa.

LIKEVAIHTO 2009 arvio	490 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	- 4,3 %
TYÖLLISIÄ II/2010	6 600
TOIMIPAIKKOJA 2008	1 314

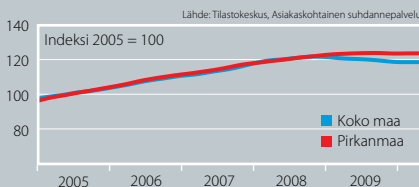
Majoitus- ja ravitsemistoiminnan palkkasumma kehittyi Pirkanmaalla melko reippaasti vuoteen 2008 saakka, mutta hiipui vuonna 2009.

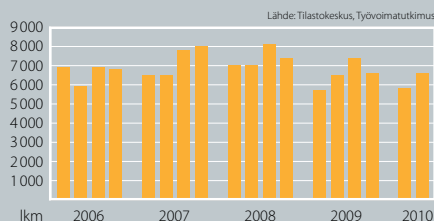
Liikevaihdon trendikehitys

Palkkasumman trendikehitys

Työlliset vuosineljänneksittäin I/2006–II/2010

Hyvinvointipalvelut

koostuu useasta eri toimialasta tai niiden osista: mm. päiväkodit, koulut, terveydenhuoltopalvelut, urheilu- ja liikuntapalvelut, kylpylät, apteekit, taksipalvelut

Hyvinvointipalvelualojen liikevaihto nousi reippaasti vuosina 2007 ja 2008, molempina vuosina ylettiin noin 8 prosentin kasvuun. Vuoden 2009 aikana nousu selvästi hidastui liikevaihdon kasvaessa vain puoli prosenttia. Kehitys oli samankaltaista koko maassa. Vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä kasvu jatkui edelleen, liikevaihdon noustessa liki kaksi prosenttia.

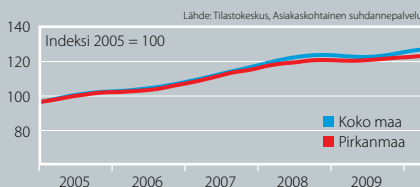
Melko vauhdikkaasti kehittyneiden hyvinvointipalveluiden palkkasumman kasvu tasaantui hie-
man vuonna 2009, kun nousua vuodesta 2008

LIKEVAIHTO 2009 arvio	704 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 0,5 %
TOIMIPAIKKOJA 2008	1 982

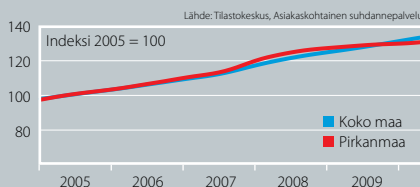
kertyi enää vajaat 4 prosenttia. Myös koko maassa toimialan kasvu vaimeni vuonna 2009. Vuoden 2010 tammi – huhtikuussa palkkasumman kasvu ylsi ainoastaan puoleentoista prosenttiin Pirkanmaalla, kun koko maassa lisäystä vuoden 2009 alkuun verrattuna kertyi reilut 5 prosenttia.

Liikevaihdon trendikehitys

Palkkasumman trendikehitys

Pirkanmaan menestystekijät

Pirkanmaan kilpailukyky koostuu huippuosaamisesta tieteessä ja teknologiassa. Pirkanmaa on nopeiden kulkuyhteyksien päässä; suurin osa kotimaan maa- ja rautatie-liikenteestä kulkee Pirkanmaan kautta. Suomen nopeimmin kehittyviin alueisiin kuuluva Skandinavian suurin sisämaakaupunki Tampere on maakunnan sydän.

Pirkanmaa on selvinnyt hyvin 20 viime vuoden aikana Suomea koetelleista talouselämän vaihteiluista. Pirkanmaan kehitys on ollut 2000-luvulla varsin myönteistä ja maakunnan väestö, työpaikat ja tuotanto ovat kasvaneet kärkevauhtia. Pirkanmaan monipuolinen toimialarakenne toimii maakunnan aluetalouden voimavarana myös vaikeina aikoina.

Koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatioiden luja yhteys yrityksiin on luonut jyrkän osaamis-pohjan. Alueen teollisuus sai aikanaan voimansa Tampereen keskellä virtaavasta Tammerkuksesta. Kosken ympärille kasvanut Tampere on edelleen alueen vetovoimainen keskus. Pirkanmaa on

Suomen teollisuuden ydintä, puunjalostuksen ja metalliteollisuuden, kumi- ja muoviteollisuuden sekä elintarvike- ja tekstiiliteollisuuden keskittymiseen. Teollisuuden rinnalle ovat nousseet korkeaa osaamista edellyttävät yhteiskunnalliset sekä tutkimus- ja liike-elämän palvelut. Uusina kasvun aloina ovat muun muassa informaatio- ja terveysteknologia.

Pirkanmaa on suosittu yritysten sijoittumiskohde ja houkuttelevaa opiskelun, työntöön, asumisen ja vapaa-ajan vieton aluetta. Monipuolinen kulttuurielämä on olennainen osa maakunnan vetovoimaa. Alue luo toimintaedellytyksiä elä-mystaloudelle ja kulttuurituotannolle.

Suorat lentoyhteydet Tampere-Pirkkalasta syksy 2010

Kuntatalous

– heikkeni vaan ei romahtanut vuonna 2009

Kuntien menojen kasvu yhdessä verotulojen heikon kehityksen kanssa johti vuonna 2009 kuntien vuosikatteiden alenemiseen ja lainakannan selvään kasvuun. Kansainvälisen taantuman seurauksena erityisesti suurten, vientiteollisuuteen nojaavien kuntien taloustilanne heikkeni nopeasti. Vuoden 2009 tilinpäätöksiä ennakkotiedot osoittavat kuitenkin kuntien rahoitusaseman heikentyneen pelättyä vähemmän.

Valtiovarainministeriön peruspalveluohjelman 2011 – 2014 ja Kuntaliiton ennakkotietojen mukaan Manner-Suomen kuntien vuosikate ei romahtanut pelätyllä voimakkuudella, mutta pie-
neni kuitenkin lähes viidenneksen, 1,95 miljardiin euroon. Keskimääräisellä vuosikatteella ei kyetty enää kattamaan poistoja.

Kunnille tilitettiin vuonna 2009 verotuloja yhteensä 17,6 miljardia euroa, mikä on vain noin puoli prosenttiyksikköä enemmän kuin edellis-
vuonna. Syynä verotulojen kasvun hiipumiseen oli yhteisöverotulojen väheneminen aiempien vuosien kehitykseen verrattuna. Kuntien osuus yhteisöveron tuotosta oli 1,2 miljardia euroa eli 22 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2008.

Vuoden 2010 ensimmäisellä vuosineljänneksellä kuntien vuosikate on edelleen heikentynyt yli neljänneksellä edellisvuoden vastaavasta ajan-
jaksosta. Alkuvuoden tulos on laskenut yli 44 prosenttia ja lainakanta jatkanut kasvuaan.

PIRKANMAALLA KULJETTIIN HUIPPU- VUODESTA KOHTI HANKALAMPIA AIKOJA

Pirkanmaan kuntien taloudellinen tila on tehnyt
suuria harppauksia ylös- ja alaspäin kahtena
viime vuonna. Vuoden 2008 tilinpäätöksissä maa-
kunnan tunnusluvut nousivat ennätyksellisen
korkealle muun maan keskimääräiseen kehityk-
seen verrattuna.

Vuonna 2009 vuosikate oli Pirkanmaalla noin
166 miljoonaa euroa eli 343 euroa maakunnan
asukasta kohti. Kuten koko maassa, myös Pirkan-
maalla vuosikate laski noin viidenneksellä edellis-
vuodesta. Asukaskohtainen vuosikate painui

maakunnassa hieman maan keskiarvoa
(364 euroa/as.) alemmaksi. Maakunnan tunnus-
lukuihin painavimmin vaikuttavan Tampereen
vuosikate oli 330 euroa/asukas.

Pirkanmaalla kuntien lainakanta on lähes kolmin-
kertaistunut vuosituhannen alusta. Vuonna 2009
yhteenlaskettu lainakanta oli lähes 724 miljoonaa
euroa eli 1 494 euroa asukasta kohti. Edellisvu-
teen verrattuna lainakanta kasvoi 23 prosenttia.

Tilikauden ylijäämä jäi Pirkanmaalla 12,6 miljo-
onaan euroon eli 26 euroon asukasta kohden.
Pudotus edellisvuodesta oli huima, sillä vuoden
2008 tilinpäätöksissä ylijäämää syntyi yli 201 mil-
joonaa euroa (419 euroa/as.).

Keskiarvojen heikkenemisestä huolimatta määrä-
enemmistö Pirkanmaan kunnista selviytyi vuo-
desta 2009 melko hyvin useammallakin mittarilla
mitattuna. Taantuman seuraukset koskettivat
ensimmäisenä vientivetoista Tampereen keskus-
seutua. Pirkanmaan tunnuslukuihin suuresti vai-
kuttava Tampereen kaupungin tilinpäätös heik-
keni edellisvuodesta.

Tilikaudella 2009 parhaiten menestyivät Pirkan-
maan mittakaavalla keskikokoiset kunnat, joita
useita yhdistää sijainti maaseudulla, maakunnan
ulkokehällä.

KUNTIEN KEHITYSNÄKYMISTÄ

Kuntatalouden kestävyys kannalta erityisen
huolestuttavaa on lainakannan kasvu sekä Pir-
kanmaalla että koko maassa. Valtiovarainministe-
riön Peruspalveluohjelma 2011 – 2014 ennako-
i kuntien vuoden 2010 lainakannaksi

12,6 miljardia euroa, ja summan odotetaan kas-
vavan vajaaseen 19,5 miljardiin euroon vuoteen
2014 mennessä. Samana ajanjaksona tulorahoit-
uksen nettomäärän ennakoita laskevan 1,4
miljardista 1,2 miljardiin euroon.

Menojen leikkaaminen ja toimintojen priorisointi
ovat pakollisia miettimisen kohteita kunnissa.
Vaikka kansantalouden jyrkän pudotuksen
odotetaan olevan jo takana, seuraukset näkyvät
viiveellä kuntasektorilla, ja palautuminen on hi-
das prosessi. Lisäksi väestön ikääntyminen nostaa
kuntatalouden menoja. Tämä osaltaan korostaa
tarvetta lisätä tuottavuutta peruspalvelujen
järjestämisessä.

Menokehityksen hillitsemisen lisäksi kunnat
pyrkivät tasapainottamaan talouttaan mm. vero-
prosenttien nostamisella. Kuntaliiton keräämien
tietojen mukaan 181 kuntaa nosti tuloveropro-
senttiaan vuodelle 2010. Pirkanmaalla tulovero-
prosenttia nosti peräti 16 kuntaa 24:stä.

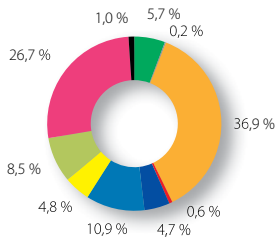
Lähde: Pirkanmaan liitto

Seutukunnat

Etelä-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas (2007)	22 525
asukkaita (31.7.2010)	43 119
työpaikat 2007	16 193
- muutos vuodesta 2006	4,8 %
työttömyysaste (6/2010)	12,7 %
yriityksiä (2009)	2 251
T&K-panos (€/asukas)	250

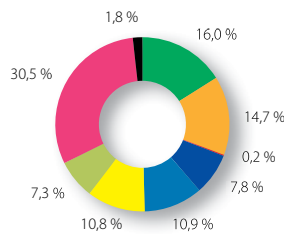
Kärkihankkeet: Kasvu yrittäjyyteen (innovatiiviset yrittäjyyspolut); SISU - Sijoitu sujuvasti Etelä-Pirkanmaalle; VETO - Etelä-Pirkanmaan vetovoimaisuuden kehittäminen; VAATERI - nuorten työpaja

Kaakkois-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas (2007)	18 236
asukkaita (31.7.2010)	8 037
työpaikat 2007	2 592
- muutos vuodesta 2006	0,7 %
työttömyysaste (6/2010)	9,7 %
yriityksiä (2009)	634
T&K-panos (€/asukas)	335

Kärkihankkeet: Yrityspalvelut; matkailun yhteistyön kehittäminen, matkailureitit; lähimatkailun kehittäminen (erityisesti lähiruoka)

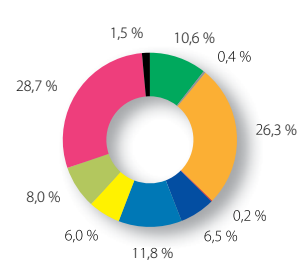
Työpaikkajakauma (TOL 2002)

- Maa- ja metsätalous
- Kaivostoiminta ja louhinta
- Teollisuus
- Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto
- Rakentaminen
- Kauppa, majoitus- ja ravitsemisala
- Kuljetus, varastointi ja liikenne
- Rahoitus, vakuutus, liike-elämän palvelut
- Yhteiskunnalliset palvelut
- Tuntematon

Lounais-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas (2007)	21 665
asukkaita (31.7.2010)	27 851
työpaikat 2007	10 500
- muutos vuodesta 2006	3,6 %
työttömyysaste (6/2010)	7,4 %
yriityksiä (2009)	2 001
T&K-panos (€/asukas)	305

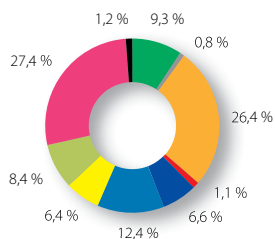
Kärkihankkeet: Teollinen verkosto; yrittäjyyttä hoivasta Green care; onnistunut omistajan-vaihdos Sastamalassa; innovaatioringit

Luoteis-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas (2007)	25 442
asukkaita (31.7.2010)	16 692
työpaikat 2007	6 679
- muutos vuodesta 2006	-0,2 %
työttömyysaste (6/2010)	8,6 %
yriityksiä (2009)	1 322
T&K-panos (€/asukas)	140

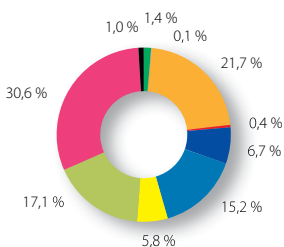
Kärkihankkeet: Infrastruktuuri (mm. Valtatie 3 ja päärata / Parkanon asemanseutu); matkailu, kulttuuri ja elämysala; teollisuuden rakenneuudistuksen tukeminen; bioenergia

Tampereen seutukunta

arvonlisäys/asukas (2007)	36 535
asukkaita (31.7.2010)	364 138
työpaikat 2007	166 989
- muutos vuodesta 2006	3,2 %
työttömyysaste (6/2010)	13 %
yriityksiä (2010)	22 003
T&K-panos (€/asukas)	3239

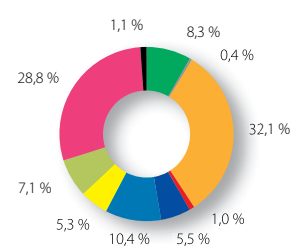
Kärkihankkeet: Seudullisen päätöksenteon, prosessien ja työvälineiden kehittäminen; palveluyhteistyön ja maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelun kehittäminen; ranta-väylän tunneli; ratikkayhteys Vuores-keskusta -Lentävänäiemä; Tampereen henkilöjäräpiha

Ylä-Pirkanmaa

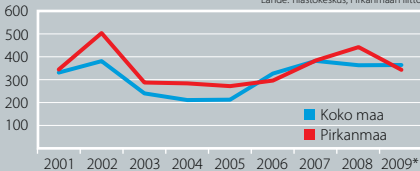
arvonlisäys/asukas (2007)	24 378
asukkaita (31.7.2010)	26 265
työpaikat 2007	10 430
- muutos vuodesta 2006	-1,2 %
työttömyysaste (76/2010)	9,9 %
yriityksiä (2010)	1 691
T&K-panos (€/asukas)	77

Kärkihankkeet: Ympäristöteknologian ja bio-energian liiketoimintojen kehittämishanke; Palveluliiketoiminnasta vetovoimaa alueelle -hanke

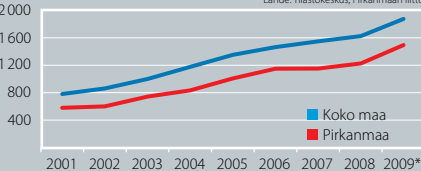
Vuosikate 2001 - 2009* (euroa/asukas)

* ennakkotieto

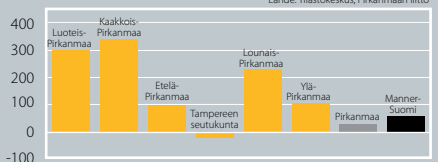

Lainakanta 2001 - 2009* (euroa/asukas)

* ennakkotieto

Tilinpäätöksen ylijäämä 2009 ennakkotiedon mukaan (euroa/asukas)

Elämys- ja hyvinvointipalveluissa suuria odotuksia

Elämystalousklusterin kehitys oli myönteistä vuosina 2000 – 2008. Vuositasolla tarkasteltuna klusterin liikevaihto supistui Pirkanmaan maakunnassa vuonna 2009 alle viisi prosenttia vuoteen 2008 verrattuna, kun koko maan tasolla laskua kertyi vajaat seitsemän prosenttia. Vuoden 2010 tammi – maaliskuussa klusterin kehitys on kääntynyt jälleen myönteiseksi Pirkanmaalla liikevaihdon noustessa liki pari prosenttia vuodentakaisesta.

Särkänniemen toimitusjohtaja **Miikka Seppälä** on iloinen, kun elämystalous on nostettu panostuskohteeksi alueellisesti sekä valtion tasolla. Siihen yhdistyy myös tärkeä brändityö, jota parhaillaan toteutetaan monella eri tasolla. – Elämystaloudessa ja -palveluissa logiikka on erilainen kuin perinteisessä tuotannossa. Asiat eivät tapahdu vain päättämällä, että nyt tehdään jotakin. Se luo haasteita, jotka vaativat aivojumbppaa, mutta myös uusia rakenteita ja linjauksia. Siten onnistumme pitkällä tähtäimellä saamaan myös tuloksia.

Särkänniemellä on hyvät lähtökohdat tulevaisuuteen. – Elämysliiketoiminnalle kulunut vuosi oli haastava niin Suomessa kuin maailmanlaajuisesti, mutta Särkänniemi selvisi taantumasta hienosti.

Kansainvälisyys on suuri mahdollisuus, kun siihen vain uskalletaan panostaa. Kansainvälisyys on myös haaste, sillä esimerkiksi Euroopan elämykset ovat nyt helpommin saavutettavissa ja kilpailevat kotimaisen tarjontamme kanssa. – Meidän pitää Suomessa hakea kilpailuvaltit omista vahvuksistamme, upeasta luonnosta, paikallisista erikoisuuksista, historiasta ja monipuolisuudesta. Huvi- ja puolielämyksien toiminnassa uskomme esimerkiksi entisaikojen tivolikulttuurista tutun live-ohjelmatarjonnan nousevan yhä tärkeämmäksi vetovoimatekijäksi.

HYVINVOINTIPALVELUITA APTEEKISTA JA HOTELLISTA

Hyvinvointipalvelujen kasvava markkina on suuri mahdollisuus Pirkanmaalle, kuten koko Suomelle. Ihmisten lisääntyvä kiinnostus hyvinvointiin ja palveluiden ostamiseen tuo mahdollisuuksia pk-yrityksille uusien ja kannattavien liiketoimintamallien

kehittämisessä. Nopeasti katsoen apteekilla ja majoitusliikkeellä ei ole mitään tekemistä keskenään, mutta kun kuuntelee pitkän linjan yrittäjää **Seija Kivimäkeä**, joutuu tarkistamaan kantaansa.

Kivimäki toimii apteekkarina Valkeakoskella ja hotelli- ja ravintolayrittäjänä Lempäälässä. Apteekien toimeentulo on heikentynyt jo pitkään. Katteet lääkkeissä ovat keskimäärin hyvin pienet, joten pelkällä lääkemyynnillä kustannuksia on hyvin vaikea saada peittoon. Jotakin on ollut pakko tehdä.

Niinpä Kivimäki on kehittänyt Walkiakosken apteekkia jo Tampereella Keskustorin apteekkarina ollessaan aloittamaansa suuntaan. Valkeakoskella palveluihin kuuluvat kosmetologi, laaja kosmetiikkaosasto, hierontaa, jalkahoitoa, sairaanhoitajan palveluja, kotisairaanhoidoa ja jopa kylpylähoitoja. Näin laajaa palvelua ei tietävästi muualta vielä apteekista saa, mutta koska ne kuitenkin käytännössä ovat Suomessa osa hoitoketjua, myös hoito- ja hyvinvointipalvelut istuvat hyvin kokonaisuuteen.

Halu jatkuvaan kehittämiseen johti aikanaan myös Vaihmalanhovin perustamiseen Lempäälään. Siellä entinen vanhainkoti ja motelli on kokenut muodonmuutoksen ja tarjoaa nyt majoitus- ja ravintolapalvelujen ohessa hyvinvointipalveluja omassa kylpylässä: erilaisia saunoja, poreammeita sekä kosmetologin palveluja. Asiakkaat ovat ottaneet monipuolisen pienhotellin hyvin vastaan: kokousvieraat ja hääseurueet ovat löytäneet paikan ja muukin toiminta on kasvussa. Henkilökohtaisesta palvelusta, lepoa, rauhaa ja hoivaa kaivataan. Lempäälä on sijaintipaikkana loistava. Vaihmalan-

hoviin pääsee helposti joka suunnasta. Autolla moottoritietä, junalla, jopa lentäen. Majoitusosalalla kangertaa oikeastaan vain lyhyt lomasesonki, joka säästä riippumatta noudattaa koululaisten kesälomaa.

– Ei yrittäminen synty ole vaikka siltä tuntuu, siteeraa Seija Kivimäki miestään kun puhutaan yrittäjän ja viranomaisten suhteista. Apteekki on opettanut tiukkaan sääntelyyn, joten erilaisten määräysten kanssa on oppinut elämään ja niitä ymmärtämään.

Ja kehittäminen jatkuu. Apteekkiin on tulossa robotti tehostamaan rutiineja ja Vaihmalanhovissa on jo avattu sisustusalan putiikki, joka on tuonut aivan uusia asiakkaita. Synergiaa tuntuu olevan yllättävissäkin toiminnoissa. Saapa nähdä mihin vielä johtaa Kivimäen äskettäin perustama rakennusliike, joka Vaihmalanhovista saatujen kokemusten myötä erikoistuu restaurointiin ja korjausrakentamiseen.

Pirkanmaan talous – Toimialojen nykytila ja näkymät

on vuodesta 2002 ilmestynyt, kerran vuodessa julkaistava katsaus Pirkanmaan talouden kannalta keskeisimpien toimialojen nykytilanteeseen ja lähitulevaisuuden näkymiin. Katsaus on tarkoitettu yritysten, kuntien ja elinkeinoelämän käyttöön.

Julkaisua tuottavat Pirkanmaan ELY-keskus, Tampereen kauppakamari sekä Tampereen kaupunkiseudun elinkeino- ja kehitys-yhtiö Tredea Oy läheisessä yhteistyössä alueellisten toimialajärjestöjen kanssa. Perusaineistona on Tilastokeskuksen sekä Pirkanmaan ELY-keskuksen kokoamat tilastotiedot.

Julkaisun laajennettu sähköinen versio taulukoineen:
www.pirkanmaantalous.fi.

Aineisto on vapaasti käytettävissä, mutta lähdetietona on mainittava Pirkanmaan talouskatsaus 2010.

Lähteet

Tilastokeskus, Asiakaskohtainen Suhdannepalvelu
• Tampereen kauppakamari • Pirkanmaan ELY-keskus,
työvoimatilastot • Pirkanmaan liitto • Toimialaluoki-
tus www.tilastokeskus.fi

Julkaisijat

Pirkanmaan ennakointipalvelu p. 020 636 0050
www.pirkanmaanennakointipalvelu.fi

Pirkanmaan ELY-keskus p. 020 63 60050
www.ely-keskus.fi/pirkanmaa

Tampereen kauppakamari p. (03) 230 0555
www.tampereenkauppakamari.fi

**Tampereen kaupunkiseudun elinkeino- ja
kehitysyhtiö Tredea Oy** p. (03) 5653 4969
www.tredea.fi

Syyskuu 2010
Painosmäärä 6 000 kpl